

30 spraw oczekujących na rozpoznanie przez Trybunał Konstytucyjny, które mają szczególne znaczenie dla obywateli

1. Dekret warszawski - zasady zwrotu nieruchomości (Kp 3/15)

Prezydent skierował do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o zbadanie zgodności z Konstytucją uregulowań ustawy z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy.

Ustawa wprowadza nowe przesłanki rozpatrywania wniosków byłych właścicieli. Są one dla nich – zdaniem Prezydenta – niekorzystne, bo rozszerzają podstawy prawne umożliwiające odmowę realizacji ich praw. Motywem autorów ustawy jest okoliczność, iż 110 obiektów publicznych objętych jest uzasadnionymi roszczeniami. Dlatego też ustawa ta miała uniemożliwić odzyskanie tych nieruchomości w naturze.

Ustawa pozwala też zakończyć postępowanie, gdy nie można odnaleźć byłego właściciela – procedura ta zaczyna się w momencie zamieszczenia przez miasto ogłoszenia w sprawie poszukiwania byłego właściciela lub jego spadkobierców. Może to nastąpić, gdy w ciągu sześciu miesięcy od daty ukazania się takiego ogłoszenia nikt się nie zgłosi lub pomimo zgłoszenia nie udowodni swoich praw w ciągu kolejnych trzech miesięcy. Mimo że skutkiem powyższych regulacji może być pozbawienie byłych właścicieli roszczeń do utraconych nieruchomości, to ustawa nie przewiduje dla nich rekompensaty.

2. Zasady pobierania od oskarżonego materiału biologicznego do badań genetycznych (SK 28/15)

Do Trybunału Konstytucyjnego została skierowana skarga konstytucyjna o zbadanie zgodności art. 74 § 2 pkt 3 Kodeksu postępowania karnego z Konstytucją RP oraz Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Przepis ten stanowi, że oskarżony jest obowiązany poddać się pobraniu przez funkcjonariusza Policji wymazu ze śluzówki policzków, jeżeli jest to nieodzowne i nie zachodzi obawa, że zagrażałoby to zdrowiu oskarżonego lub innych osób. Przepis ten nie zawiera ograniczeń przedmiotowych (na

przykład co do rodzaju typów czynów zabronionych, w związku podejrzeniami popełnienia których można zastosować ten środek), nie precyzuje przesłanek stwierdzenia przez funkcjonariusza Policji, że zachodzi przypadek "nieodzowności", nie wyraża klauzuli subsydiarności stosowania tego rodzaju środka. Przepis ten, ani inne przepisy, nie przewiduje sądowej kontroli stosowania tego środka, na żadnym etapie. Faktycznie zatem pozwala on funkcjonariuszom Policji według ich uznania, decydować o tym, czy od danej osoby, która ma status podejrzanego pobiorą oni materiał do badań genetycznych, czy też nie. Funkcjonariusz Policji nie jest w tym zakresie skrępowany żadnymi szczegółowymi przesłankami wykonania takiej czynności, nie musi też baczyć na związek przyczynowy pomiędzy rodzajem czynu zarzucanego podejrzanemu, względnie sposobem jego działania, a jego danymi genetycznymi.

3. Przepisy regulujące przeszukanie osób, dokonywanie kontroli osobistej oraz przeszukanie pojazdów przez funkcjonariuszy publicznych (K 17/14)

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył wniosek o zbadanie zgodności z Konstytucją uregulowań znajdujących się w kilku ustawach, które dotyczą przeszukania osób, dokonywania kontroli osobistej oraz przeszukania pojazdów przez funkcjonariuszy publicznych. Przepisy powołanych ustaw, posługując się pojęciem "przeszukanie osoby", czy też pojęciem "kontrola osobista", poprzestają na wprowadzeniu tych pojęć do obrotu prawnego. Nie definiują tych pojęć, nie wyznaczają w związku z tym ustawowej granicy ingerencji władzy publicznej w sferę prawa do prywatności i w sferę nietykalności osobistej i wolności osobistej. Ustawodawca upoważnił poszczególne służby do "przeglądania bagaży i sprawdzenia ładunku w portach i na dworcach oraz w środkach transportu", czy też "przeprowadzenia rewizji pojazdów". Przepisy te w istocie regulują więc materię objętą art. 50 Konstytucji RP. Przewiduje on, że przeszukanie pomieszczenia lub pojazdu może nastąpić w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony. Z punktu widzenia standardu konstytucyjnego nie wystarczy w związku z tym, że ustawodawca wprowadzi samą możliwość przeprowadzenia przeszukania, nie wystarczy też, że określi przypadki, w których przeszukanie można przeprowadzić. Musi też określić w ustawie sposób jego dokonania. Przepisy wymienionych ustaw poprzestały natomiast na przyznaniu uprawnień do dokonania przeszukań i określeniu, w jakich przypadkach może to nastąpić. Nie określiły one jednak sposobu przeszukania. Dodatkowo, ustawodawca nie przewidział (poza

art. 236 k. p. k.) adekwatnych środków zaskarżenia czynności podejmowanych przez te służby.

4. Zatrzymanie prawa jazdy – zakaz podwójnego karania w Prawie o ruchu drogowym (K 25/15)

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o stwierdzenie niezgodności przepisów Prawa o ruchu drogowym i ustawy o kierujących pojazdami z Konstytucją RP oraz Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Zaskarżone rozwiązanie, zobowiązujące starostę do wydania decyzji administracyjnej o zatrzymaniu prawa jazdy, gdy kierujący pojazdem przekroczył dopuszczalną prędkość o więcej niż 50 km/h w obszarze zabudowanym – przy jednoczesnej odpowiedzialności za wykroczenie – budzi wątpliwości związane z naruszeniem zasady zakazu podwójnego karania tej samej osoby za ten sam czyn. Zatrzymanie prawa jazdy jawi się bowiem jako sankcja karno-administracyjna, wykazująca podobieństwo do środka karnego, jakim jest zakaz prowadzenia pojazdów, dalece restrykcyjna, ingerująca w prawa i wolności obywatelskie. Co szczególnie widoczne jest w przypadku sytuacji kierowców zawodowych, czy innych osób, dla których posiadanie prawa jazdy stanowi niezbędny warunek wykonywania obowiązków pracowniczych. Ponadto, przewidziana przez ustawodawcę droga odwoławcza od decyzji starosty o zatrzymaniu prawa jazdy nie spełnia standardów odpowiednich gwarancji procesowych. Po pierwsze – zatrzymanie ma charakter sankcji administracyjnej. To oznacza automatyzm w stosowaniu tego środka. Nie są brane pod uwagę żadne elementy o charakterze subiektywnym – ani stopień winy, ani społecznej szkodliwości, ani poziom karygodności nie mają tu żadnego znaczenia. Reakcja społeczna może być więc wręcz odwrotna do zakładanej przez ustawodawcę. Nadmierna surowość zakazu budzi naturalny sprzeciw i może prowadzić do jego ignorowania, a nawet otwartego kwestionowania jego sensu i w efekcie podważenia autorytetu prawa. Po drugie – przewidziany tryb skargi jest iluzoryczny. Automatyczne nadanie decyzji starosty rygoru natychmiastowej wykonalności prowadzi do sytuacji, w której rozpoznanie odwołania praktycznie zawsze następować będzie po upływie 3 miesięcznego terminu, na jaki zatrzymano prawo jazdy.

5. Znikoma szkodliwość społeczna czynu w Kodeksie wykroczeń (K 13/14)

Skierowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich wniosek dotyczy zbadania zgodności art. 1 Kodeksu wykroczeń, w zakresie, w jakim przepis ten pomija przesłankę „znikomej społecznej szkodliwości czynu” jako wyłączającej odpowiedzialność za wykroczenie z konstytucyjnym prawem do sądu. Sprawa ta ma znaczenie w zakresie ukształtowania odpowiedzialności za wykroczenie. Przepis powinien brzmieć tak, by przy ocenie czynu, mogła być brana pod uwagę przesłanka znikomej społecznej szkodliwości czynu, co może doprowadzić do zbędności prowadzenia postępowań o czyny błahе i nie karania za takie czyny.

6. Praca tymczasowa - właściwość miejscowa sądu pracy (P 122/15 i P 121/15)

Połączone pytania prawne dotyczą problemu, czy art. 24 ustawy o zatrudnianiu pracowników tymczasowych, w zakresie, w jakim uniemożliwia wytoczenie powództwa przed sąd, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana jest niezgodny z konstytucyjną zasadą równości oraz prawem do sądu.

W świetle zakwestionowanego przepisu, pracownik tymczasowy może dochodzić swoich praw wyłącznie przed sądem właściwym ze względu na siedzibę agencji pracy tymczasowej zatrudniającej tego pracownika. Tymczasem pracownik może wytoczyć powództwo przed sąd właściwości ogólnej pracodawcy, bądź przed sąd, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana, bądź też przed sąd, w którego okręgu znajduje się zakład pracy. W ocenie Rzecznika, zakwestionowana regulacja prowadzi do naruszenia zasady równego traktowania pracowników (typowych i tymczasowych) w prawie do właściwego miejscowo sądu.

7. Pięciokrotne odszkodowanie za bezumowne korzystanie z państwowych gruntów rolnych (sygn. P 123/15)

Rzecznik przystąpił do postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym toczącego się z pytania prawnego zadanego przez sąd, a dotyczącego konstytucyjności art. 39b ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa. Przepis ten pozwala Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa na pobieranie od rolników pięciokrotności czynszu dzierżawnego, z tytułu tzw. bezumownego korzystania z gruntów państwowych (m.in. po

wygaśnięciu umowy dzierżawy), i to nawet wówczas, gdy użytkownicy pozostają w dobrej wierze. Regulacja taka stwarza istotny przywilej dla Skarbu Państwa. Osoba fizyczna, której nieruchomości zostałaby bezumownie zajęta, mogłaby z tego tytułu żądać jedynie „zwykłego” odszkodowania według zasad z kodeksu cywilnego. Ponieważ Konstytucja gwarantuje równą ochronę własności i praw majątkowych, zarówno obywatele, jak i Skarb Państwa (Agencja Nieruchomości Rolnych) w obrocie cywilnym powinny być traktowane w jednakowy sposób i korzystać z takiej samej ochrony prawnej przed naruszeniem własności przez osoby trzecie. Ustawa nie może pięciokrotnie dotkliwiej karać za naruszanie własności publicznej niż prywatnej, a zwłaszcza, jeśli osoba naruszająca uprawnienia pozostaje w dobrej wierze. Nie można też wskazać żadnej normy konstytucyjnej, która uzasadniałaby taką nierówność. Odwoływanie się do konieczności prewencji wobec niekontrolowanego zajmowania nieruchomości rolnych znajdujących się w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa i podlegających pieczy Agencji należy ocenić jako niewystarczające.

8. Brak powiadamiania właściciela nieruchomości o jej wpisie do gminnej ewidencji zabytków (sygn. SK 3/15)

Ustawa o ochronie zabytków przewiduje różne tzw. formy ochrony zabytku (m.in. wpis do rejestru, wyznaczenie takiej ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego). Wpis do tzw. gminnej ewidencji zabytków ma od 2010 r. status pozaustawowej formy ochrony, praktycznie nieuregulowanej, niemniej jednak funkcjonującej w obrocie. „Ewidencja”, wbrew swojej nazwie, nie ma jednak charakteru czysto informacyjnego, bowiem włączenie do niej określonej nieruchomości skutkuje objęciem jej ochroną konserwatorską. Właściciel o tej czynności nie jest jednak nawet informowany, nie wie więc, że władze ograniczyły mu sposób korzystania z jego nieruchomości (musi dokonywać uzgodnień konserwatorskich dla tych zamierzeń budowlanych, dla których konieczna jest akceptacja władz budowlanych). Nie jest też jasne, czy i w jakim trybie (i w jakim zakresie) można działania władz zaskarżyć do sądu administracyjnego (i np. wykazywać, że nieruchomość nie ma żadnych walorów zabytkowych, względnie wnosić o zmianę zaleceń konserwatorskich czy zmniejszenie nakładanych ograniczeń w gospodarowaniu).

9. Zakaz zwrotu nieruchomości wywłaszczonej, kupionej w toku negocjacji przedwywłaszczeniowych (sygn. SK 39/15)

Przepisy ustawy o gospodarce nieruchomościami uniemożliwiają odzyskanie nieruchomości wywłaszczonej na cele publiczne (budowę dróg, linii kolejowych, budynków władz publicznych itp.), która jednak stała się zbędna na te cele, w sytuacji, gdy własność odebrano nie na podstawie administracyjnej decyzji wywłaszczeniowej, ale cywilnoprawnej umowy sprzedaży (zamiany), zawartej w toku rokowań, będących obligatoryjnym etapem przed formalnym wszczęciem postępowania wywłaszczeniowego. Ponieważ nieruchomość sprzedana w takich okolicznościach przez właściciela nie jest w rozumieniu przepisów nieruchomością „wywłączoną”, to żądanie zwrotu nie przysługuje. Rozwiązanie takie jest niesprawiedliwe chociażby z tego powodu, że jeżeli do takiej sprzedaży doszło przed 1998 r., odzyskanie nieruchomości jest możliwe. Nie można też zaakceptować gorszego traktowania tych osób, które zdecydowały się współpracować z organami państwa w realizacji celów publicznych i dobrowolnie odstąpiły swoją własność, oszczędzając organom kosztów postępowania administracyjnego, od tych właścicieli, którzy do końca opierali się wywłaszczeniu i procesowali się przez wiele lat. Pierwsza grupa może mieć uzasadnione poczucie „bycia oszukanym” przez państwo.

10. Brak ochrony przed eksmisją „na bruk” w przepisach dotyczących administracyjnego postępowania egzekucyjnego (K 27/15)

Rzecznik skierował do TK wnioski dotyczące pominięcia ustawodawczego w przepisach regulujących procedurę egzekucji administracyjnej, w zakresie, w jakim nie zapewnia ona nawet minimalnego standardu ochrony przed bezdomnością osobom eksmitowanym w oparciu o decyzje administracyjne. Dotyczy to przede wszystkim osób zajmujących mieszkania będące w dyspozycji służb mundurowych (Policji, Służby Więziennej, państwowej Straży Pożarnej). Zdaniem Rzecznika brak choćby minimalnej ochrony przed „eksmisją na bruk”, nawet w formie wskazania tymczasowego pomieszczenia, narusza godność człowieka. Pozostaje także w sprzeczności z tymi przepisami Konstytucji, które nakazują władzom publicznym zapobiegać bezdomności oraz udzielać szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej.

11. Bezpieczeństwo imprez masowych - zakaz klubowy (K 47/14)

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył wniosek o zbadanie zgodności z Konstytucją uregulowań ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych. Prawo udziału jednostki w imprezie masowej posiada swoje umocowanie w art. 73 Konstytucji RP. Rzecznik Praw Obywatelskich nie opowiada się za całkowitą eliminacją zakazu klubowego z polskiego porządku prawnego, lecz za jego dookreśleniem w przepisach rangi ustawowej, co ograniczy arbitralność i dowolność w jego wymierzaniu. Ograniczenia korzystania z wolności z art. 73 Konstytucji nie mogą być bowiem nadmierne i nieproporcjonalne, co ma obecnie miejsce i to zarówno w aspekcie materialnym, jak i formalnym.

12. Wysokość stawki podatku od książek wydawanych w formie cyfrowej i innych publikacji elektronicznych (K 61/13)

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył wniosek o zbadanie zgodności z Konstytucją uregulowań ustawy o podatku od towarów i usług. Wprowadziły one różnice w stawce podatku od towarów i usług (podatku VAT) na publikacje wydawane na nośnikach fizycznych (drukowane, wydawane na dyskach, taśmach etc.) oraz te oferowane w formie zapisu cyfrowego (tzw. ebooki). Zgodnie z obecnie obowiązującym stanem prawnym, ta sama książka, w zależności od sposobu, w jaki została wydana, może być objęta stawką 5% lub 23% podatku (8% i 23% w przypadku gazet, czasopism i pozostałych periodyków). Opisane rozwiązanie budzi wątpliwości z punktu widzenia konstytucyjnej gwarancji równości. Prowadzi bowiem do różnicowania sytuacji prawnej podmiotów będących w takiej samej sytuacji faktycznej.

Trybunał Konstytucyjny, przychylając się do propozycji Rzecznika, skierował w tej sprawie pytanie prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie ważności przepisów prawa Unii Europejskiej dotyczących podatku VAT.

13. Zwrot opłaty za edukację przedszkolną dzieci dla członków służby zagranicznej (K 2/15)

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył wniosek o zbadanie zgodności z Konstytucją uregulowań ustawy o służbie zagranicznej na gruncie problemu realizacji obowiązkowego

przygotowania przedszkolnego przez dzieci członków służby zagranicznej, którzy wykonują obowiązki służbowe w placówce zagranicznej.

Zgodnie z art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy o służbie zagranicznej, członkom służby zagranicznej przysługuje zwrot opłat za naukę dzieci ze względu na szczególne warunki państwa przyjmującego, jeżeli nie mają one możliwości uczęszczania do bezpłatnej publicznej szkoły typu podstawowego lub średniego. Zaskarżony przepis nie obejmuje swym zakresem normowania placówek, w których realizowane jest roczne obowiązkowe przygotowanie przedszkolne.

14. Brak ustawowych regulacji dotyczących szkolnictwa artystycznego (K 14/15)

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył wniosek o zbadanie zgodności z Konstytucją uregulowań ustawy o systemie oświaty. Szkolnictwo artystyczne jest, na mocy ustawy, wyodrębnione z systemu oświaty. Nauka przedmiotów artystycznych odbywa się w placówkach odmiennego typu niż te, w których uczniowie realizują obowiązek nauki. O ile jednak kwestie dotyczące organizacji systemu oświaty są unormowane w ustawie, o tyle materia kształcenia artystycznego w całości została przekazana do uregulowania w rozporządzeniu ministra. To rozporządzenie normuje zatem wszystkie elementy istotne z punktu widzenia realizacji prawa do nauki - ustawa nie określa m.in. wieku rozpoczęcia edukacji, czasu jej trwania i typów placówek, w których się odbywa, czy zasad rekrutacji do szkół. Rozporządzenie reguluje zatem również kwestię ograniczeń w korzystaniu z prawa do nauki w placówkach artystycznych. Samo upoważnienie do wydania rozporządzenia jest zaś sformułowane w sposób na tyle ogólnikowy, że w praktyce pozostawia władzy wykonawczej pełną swobodę wyboru kształtu systemu szkolnictwa artystycznego.

15. Publikowanie przez dziennikarzy wizerunku i danych osób publicznych, z których działalnością wiąże się prowadzone przeciwko nim postępowanie karne (P 119/15)

Rzecznik przystąpił do postępowania wywołanego pytaniem prawnym skierowanym przez SA w Warszawie. Sprawa dotyczy możliwości publikowania przez dziennikarzy wizerunku i danych osób publicznych z których działalnością wiąże się prowadzone

przeciwko nim postępowanie karne, bez konieczności uzyskiwania zgody prokuratora czy sądu. Od odpowiedzi na to pytanie zależeć będzie rozstrzygnięcie w sprawie o ochronę dóbr osobistych. Rzecznik przedstawił swoje stanowisko zgodnie z którym: Art. 13 ust. 2 Prawa prasowego w zakresie, w jakim zakazuje publikowania danych osobowych i wizerunku osób publicznych, w stosunku do których prowadzone jest postępowanie karne mające za przedmiot ich działalność publiczną, jest niezgodny z konstytucyjnie chronioną wolnością słowa.

16. Sprawa dotycząca pięcioletniego terminu na wznowienie postępowania cywilnego (K 33/15).

Według kodeksu postępowania cywilnego strona postępowania może wnosić o ponowne rozpoznanie sprawy cywilnej zakończonej prawomocnym wyrokiem sądowym w przeciągu 5 lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia. W ocenie Rzecznika, termin ten nie powinien mieć zastosowania do przypadków, gdy sąd orzekał na podstawie przepisów uznanych później przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodne z Konstytucją. Określony w ustawie termin na wznowienie postępowania – zdaniem Rzecznika – ogranicza prawo do sądu osobom, w których sprawach wyrok zapadł wcześniej niż 5 lat przed orzeczeniem Trybunału. Pozbawia je ponadto prawa do ubiegania się o odszkodowanie za bezprawne działania państwa, gdyż warunkiem wystąpienia o odszkodowanie jest wcześniejsze wznowienie postępowania. Taka sytuacja stanowi również naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania obywateli do państwa i tworzonych przez nie prawa.

Jeżeli Trybunał uzna, że jego orzeczenie powinno umożliwiać zainteresowanym ponowne przeprowadzenie zakończonych postępowań, ustawa nie może tego prawa pozbawiać osób, które rozstrzygnięcia swojej sprawy nie uzyskały „odpowiednio późno”.

17. Odwołanie od zarządzenia przewodniczącego o odmowie sprostowania protokołu; zasady rozpoznania (SK 15/15)

Skarga konstytucyjna dotyczy niezgodności kodeksu postępowania cywilnego z konstytucyjnym prawem do sądu w zakresie, w jakim odwołanie od zarządzenia przewodniczącego o odmowie sprostowania protokołu – w przypadku gdy sprawa główna jest

rozpoznawana w składzie jednoosobowym – rozpoznaje sędzia, który wydał wcześniej zaskarżone zarządzenie.

18. Skarga na przewlekłość postępowania (SK 27/15)

Skarga konstytucyjna dotyczy niezgodności z Konstytucją ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki z konstytucyjnym prawem do sądu.

19. Możliwość zaskarżenia postanowienia o kosztach procesu orzeczonych po raz pierwszy przez Naczelny Sąd Administracyjny (SK 46/15)

Skarga konstytucyjna dotyczy niezgodności przepisów Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości zaskarżenia postanowienia o kosztach procesu orzeczonych po raz pierwszy przez Naczelny Sąd Administracyjny. Takie rozwiązanie jest zdaniem skarżącego niezgodne z zawartymi w konstytucji: prawem do sądu, prawem do zaskarżania orzeczeń sądowych, zasadą dwuinstancyjnego postępowania, zasadą równości wobec prawa i zakazem dyskryminacji, prawem do własności, równej jego ochrony oraz nie ograniczania go w sposób mogący naruszyć jego istotę, zasadą sprawiedliwości, zasadą bezpieczeństwa prawnego, zasadą poprawnej legislacji.

20. Odmowa udziału pełnomocnika w postępowaniu przygotowawczym; prawo do sądu (SK 44/15)

Skarga konstytucyjna dotyczy niezgodności z konstytucyjnym prawem do sądu i konstytucyjnym zakazem zamykania drogi sądowej przepisów Kodeksu postępowania karnego, w zakresie, w jakim pozbawiają osobę nie będącą stroną prawa do drogi sądowej w przypadku wydania przez prokuratora decyzji o odmowie udziału pełnomocnika w postępowaniu przygotowawczym z prawem do sądu i prawem do zaskarżania orzeczeń.

21. Kodeks postępowania cywilnego - wniesienie apelacji SK 24/15

Skarga konstytucyjna dotyczy niezgodności art. 30 § 1 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (w zakresie w jakim pozbawia on pokrzywdzonego prawa wniesienia apelacji od orzeczenia sądu I instancji w przypadku niezawiadomienia danego pokrzywdzonego przez sąd I instancji o terminie rozprawy w sprawie toczącej się na podstawie ustawy) z prawem do sądu oraz prawem zaskarżania orzeczeń wydanych w pierwszej instancji.

22. Postępowanie przed sądami administracyjnymi - podstawy wznowienia postępowania (SK 44/14)

Połączone skargi konstytucyjne dotyczą zbadania zgodności z konstytucją przepisów Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi w zakresie, w jakim przepisy te uniemożliwiają żądanie wznowienia postępowania sądowno-administracyjnego w sytuacji, gdy potrzeba wznowienia wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na podstawie umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską, ale wydanie rozstrzygnięcia tego organu nastąpiło po upływie lat pięciu od uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie sądowno-administracyjne.

23. Bankowy tytuł egzekucyjny; nadanie klauzuli wykonalności (SK 16/15)

Skarga konstytucyjna dotyczy zbadania zgodności Prawa bankowego, w zakresie w jakim pozwala ono wystawić bankowy tytuł egzekucyjny i nadać na ów tytuł klauzulę wykonalności przeciwko spadkobiercom osoby, która dokonała czynności bankowej z bankiem.

24. Stosowanie wobec tej samej osoby fizycznej, za ten sam czyn odpowiedzialności za przestępstwo oraz sankcji administracyjno-prawnej (P 124/15).

Pytanie prawne sądu dotyczy tego, czy przepisy Kodeksu karnego, w zakresie w jakim dopuszczają stosowanie wobec tej samej osoby fizycznej, za ten sam czyn odpowiedzialności za przestępstwo i kary pieniężnej, o której mowa w art. 92a ust. 1 ustawy z o transporcie drogowym są zgodne z zasadą demokratycznego państwa prawnego wyrażoną w art. 2

Konstytucji RP, art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz art. 14 ust. 7 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych.

25. Dostęp do informacji publicznej (SK 27/14)

Skarga konstytucyjna dotyczy niezgodności z Konstytucją art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej, zgodnie z którym prawo do informacji obejmuje uzyskanie informacji przetworzonej w takim zakresie, w jakim jest to szczególnie istotne dla interesu publicznego. W postępowaniu poprzedzającym wniesienie skargi organy uznały, że wnioskowana informacja jest informacją przetworzoną, a nie istnieje szczególnie istotny interes publiczny w jej uzyskaniu. Organy, a następnie sądy administracyjne, wywołały bowiem istnienie przesłanki szczególnego interesu z cechami wnioskodawcy, uzależniając udostępnienie od możliwości wykorzystania informacji dla poprawy działania organu administracji. Taka wykładnia jest ugruntowana w orzecznictwie i z tego względu Rzecznik zdecydował się na przystąpienie do postępowania. W ocenie RPO, sądy stosują dodatkowe ograniczenie prawa do informacji przetworzonej, nie wynikające z treści przepisu. Z tego względu, Rzecznik wniósł o stwierdzenie, że przepis rozumiany w ten sposób, że przyznaje prawo do uzyskania informacji przetworzonej tylko tym obywatelom, którzy wykażą, iż są w stanie wykorzystać tę informację w interesie publicznym, jest niezgodny z art. 61 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 61. ust. 3 Konstytucji.

26. Leczenie niepłodności (K 30/15)

Wniosek, skierowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich, dotyczy braku odpowiednich przepisów przejściowych ustawy o leczeniu niepłodności. Ustawa weszła w życie 1 listopada 2015 r. W jej wyniku kobiety niepozostające w związku małżeńskim albo we wspólnym pożyciu z mężczyzną, które dotychczas zdeponowały w klinikach zarodki powstałe z ich komórki rozrodczej i komórki anonimowego dawcy nie będą mogły ich wykorzystać, o ile nie będą mieć partnerów deklarujących gotowość do ojcostwa. Zdaniem Rzecznika taka sytuacja narusza zasadę zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasadę ochrony praw nabytych, które wynikają z Konstytucji RP. Dotychczas pobranie komórki, utworzenie zarodka a następnie przechowywanie go do czasu wykorzystania przez kobietę,

było uregulowane w umowie cywilnoprawnej zawartej z ośrodkiem leczenia niepłodności. Zdaniem Rzecznika, kobiety miały zatem prawo oczekiwać, że podjęte przez nie działania - zgodne z obowiązującym prawem - będą także w przyszłości dozwolone przez porządek prawny. Wątpliwości Rzecznika budzi także przepis, w którym przewidziano, że po upływie 20 lat od wejścia w życie ustawy lub po śmierci dawców zarodka, zostanie on przekazany do tzw. dawstwa. W rezultacie kobieta, która poddała się wstępnej procedurze i na podstawie umowy cywilnoprawnej klinika pobrała jej komórkę rozrodczą i wytworzyła zarodek z tej komórki i komórki anonimowego dawcy, zostaje postawiona w sytuacji, w której niewykorzystanie tej komórki przez okres 20 lat (a to wykorzystanie w przypadku nieposiadania partnera jest w świetle ustawy niemożliwe) prowadzi do przekazania zarodka. Tym samym, wbrew woli dawczyni, a nawet bez jej wiedzy, inna kobieta może urodzić pochodzące z tej komórki dziecko. Przyjęte rozwiązanie wzbudza wątpliwości z uwagi na chronione konstytucyjnie prawo do prywatności i związaną z nim swobodę decyzji o posiadaniu potomstwa. Nowa regulacja, zarówno w zakresie uniemożliwiający kobietom wykorzystanie ich zarodków, jak i przewidująca przekazanie ich do dawstwa po upływie określonego czasu, w sposób niezgodny z zasadą prawidłowej legislacji niejako zaskoczyła kobiety, które były już w trakcie procedury in vitro i miały uzasadnione prawo oczekiwać, że będą mogły wykorzystać wytworzony zarodek.

27. Sposób załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych (K 28/15)

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie przepisów Kodeksu karnego wykonawczego dotyczących składania przez skazanych wniosków, skarg i próśb do organów wykonujących orzeczenie. Z art. 63 Konstytucji RP wynika, że każdy ma prawo składać petycje, wnioski i skargi w interesie publicznym, własnym lub innej osoby za jej zgodą do organów władzy publicznej. W stosunku do określonej kategorii podmiotów, tj. osób skazanych w ich relacjach z organami wykonującymi orzeczenie, ustawodawca wprowadził jednak dodatkowe warunki korzystania ze skargi (wniosku) w postaci udokumentowania swoich żądań lub propozycji oraz używania poprawnego języka. Bez spełnienia tych warunków, skarga pozostanie bez rozpoznania. Wprowadzone ograniczenia prawa do skargi nie spełniają kryterium konieczności oraz naruszają zasadę równości wobec prawa. Nie można bowiem uznać, że do zróżnicowania doszło z zastosowaniem racjonalnych kryteriów, skoro skarga kierowana

w imieniu skazanego przez inną osobę do organu wykonującego orzeczenie nie jest objęta rygorami wynikającymi z zaskarżonych przepisów. Takie obostrzenia nie dotyczą również skargi skazanego kierowanej do innych organów władzy publicznej niż organy wykonujące orzeczenie.

28. Zasady umieszczania osób całkowicie ubezwłasnowolnionych w domach pomocy społecznej (K 31/15)

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Trybunału wnioski o stwierdzenie niezgodności określonych uregulowań ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Zgodnie z zakwestionowanymi regulacjami, osoba z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną, w zastępstwie której działa jej opiekun prawny, nie ma możliwości kwestionowania orzeczenia sądu opiekuńczego wyrażającego zgodę na umieszczenie jej w domu pomocy społecznej, a ponadto w razie zmiany okoliczności faktycznych (poprawa stanu psychicznego, możliwość skorzystania z opieki innych osób) nie ma możliwości wystąpienia do sądu o zmianę tego orzeczenia. Istniejące obecnie gwarancje ochrony praw osób z niepełnosprawnością psychiczną lub intelektualną należy ocenić jako niewystarczające i nieskuteczne. Niezbędnym wydaje się takie zabezpieczenie praw tej grupy osób, które uniemożliwi arbitralne pozbawianie ich wolności osobistej, zapewni poszanowanie przyrodzonej godności, prawo dostępu do sądu oraz prawo do sprawiedliwej procedury sądowej. Rygor panujący w domach pomocy społecznej w istotny sposób ingeruje w wolność i autonomię decyzyjną umieszczonych tam osób. Z tych powodów jedyną przesłanką uzasadniającą pominięcie woli osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej przy podejmowaniu decyzji o umieszczeniu w domu pomocy społecznej może być niezdolność do jej wyrażenia.

29. Zasady zawierania związków małżeńskich przez osoby z niepełnosprawnościami (tzw. względny zakaz małżeński; K 13/15)

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją dwóch przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczących okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa, a także okoliczności uzasadniających unieważnienie małżeństwa. Pierwszy z zakwestionowanych przepisów co do zasady pozbawia osoby z dysfunkcjami zdrowotnymi, posiadające pełną bądź ograniczoną zdolność do czynności

prawnych (nie ubezwłasnowolnione całkowicie), prawa do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny. Osoby te jedynie wyjątkowo za zezwoleniem sądu mogą uzyskać takie prawo. Pozbawienie prawa do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny następuje na podstawie niejasnych, niejednoznacznych i nieprzystających do współczesnej wiedzy medycznej kryteriów choroby psychicznej i niedorozwoju umysłowego. Ponadto przesłanki udzielenia przez sąd zezwolenia na zawarcie małżeństwa w postaci stanu zdrowia lub umysłu niezagrożającego małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa mają charakter dyskryminujący. Zaskarżony przepis Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego jest niezgodny z postanowieniami Konstytucji mówiącymi o poszanowaniu i ochronie godności ludzkiej. Zgodnie z treścią drugiego z zaskarżonych przepisów, unieważnienia małżeństwa z powodu choroby psychicznej albo niedorozwoju umysłowego jednego z małżonków może żądać każdy z małżonków. W toku postępowania o unieważnienie małżeństwa sąd zobowiązany jest, podobnie jak w sprawie o zezwolenie na zawarcie małżeństwa, badać czy choroba psychiczna albo niedorozwój umysłowy zagraża małżeństwu lub zdrowiu przyszłego potomstwa. Zarzuty niekonstytucyjności sformułowane we wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich są analogiczne jak dla wcześniej omawianego przepisu.

30. Opłaty za obowiązkową wymianę prawa jazdy (K 36/15)

Ustawa o kierujących pojazdami nakłada na posiadaczy prawa jazdy obowiązek wymiany dokumentu, jeżeli zmianie uległy dane w nim zawarte, w tym informacja o adresie zamieszkania kierowcy. Zmiana tych danych może wynikać z decyzji posiadacza prawa jazdy, ale zdarza się również, że jest ona skutkiem decyzji podjętych bez jego udziału przez władze gminy, a związanych ze zmianą nazwy ulicy, przy której mieszka kierowca lub zmiany numeracji porządkowej na tej ulicy. Tymczasem przepisy ustawy o kierujących pojazdami nakazują pobieranie opłaty za wymianę prawa jazdy niezależnie od tego, czym spowodowana była zmiana adresu zamieszkania. W ocenie Rzecznika jednak, decyzje organów władzy publicznej, które zapadły bez udziału samych zainteresowanych, nie powinny powodować powstania po stronie obywateli negatywnych konsekwencji finansowych.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zaskarżył do Trybunału Konstytucyjnego art. 18 ust. 2 pkt 2 ustawy o kierujących pojazdami, jako niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji RP

zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Zasada ta wyraża się m.in. w zakazie stanowienia takiego prawa, które staje się swoistą „pułapką” dla obywatela. Zdaniem Rzecznika, taką „pułapką” jest regulacja przewidująca odpłatność za wymianę dokumentu prawa jazdy, gdy konieczność jego wymiany wynika z całkowicie niezależnych od woli jednostki działań organów władzy publicznej.